

Kitaabka Daanyeel - Lambarka Konton iyo Toddobaad

Daaha-furka Siraha Nebinimo ee Muujintii: Safar lagu dhex marayo Nebiyadii Waqtiga Ugu Dambeeya

Jeff Pippenger
2024-01-21

Nebiyadii oo dhammu waxay ka hadlaan dhammaadka dunida, nebiyaduhuna dhammaantood waxay ku kulmaan oo ku dhammaadaan kitaabka Muujintii. Kitaabka Muujintii gudaheeda waxaa dib loo qaataa isla xariiqdii ku jirtey kitaabka Daanyeel, waayo waa isku kitaab. Mabaadi'dan nebiyadeed oo dhan si adag ayaa loogu diiwaangeliyey maqaalladii hore. Kitaabka Muujintii dhexdiisa waxaa naloo ogeysiinayaa in wax yar ka hor intaan muddada imtixaanku xidhmin ay jirto nebiyad la shaabadeeyey oo la furayo. Maqaalladani waxay soo bandhigayeen curiyeyaasha nebiyadeed ee ku xidhan farriinta ku jirta kitaabka Muujintii ee hadda la furayo. Farriintu ma aha run nebiyadeed oo keli ah, curiye kasta oo farriinta ka mid ah ee la furayana wuxuu ku dhacayaa qaybta Muujintii Ciise Masiix.

Farriintu waa la furfuraa wax yar ka hor xidhitaanka wakhtiga tijaabada, marka “wakhtigu dhow yahay.” Buugaagta Daanyeel iyo Muujintii, iyadoo la socda faallooyinka ka imanaya qoraallada Ruuxa Waxsii sheegidda, aad bay u qeexan yihiin marka laga hadlayo habraaca la xidhiidha furfurista farriin nebiyadeed. Waa Libaaxa qabiilka Yahuudah kan dhammaystira furfuristaas, oo marka uu sidaas sameeyona wuxuu adeegsadaa hab nidaamsan oo farriinta lagu soo bandhigo. Wuxuu farriinta ka qaataa Aabbaha, kaas oo lagu metelay isagoo haya Kitaabka Quduuska ah sida uu ugu shaabadaysan yahay toddoba shaabadood. Libaaxa qabiilka Yahuudah, kaas oo sidoo kale ah xididka Daa'uud iyo Wanka la gowracay, ayaa kitaabka ka qaata Aabbaha oo ka furaa shaabadihii.

Markaas Ciise wuxuu farriinta siiya Jibriil, kaas oo isaga iyo malaa'ig kale ay farriinta u gudbiyaan nebi, nebiguna farriinta ayuu qoraa oo u diraa kaniisadaha. Marka la gaaro wakhtiga la furayo farriinta nebiyadeed ee shaabadaysan, furitaanka farriintaas nebiyadeed wuxuu dhalaa hab imtixaan oo saddex-tallaabo ah, kaas oo tijaabiya kuwa ku jira kaniisadaha ee ah dhagaystayaasha la beegsanayo ee qoraalka nebiga; iyadoo ku salaysan jawaabta shaqsiyadeed ee xubnahaas kaniisadda, iyaga laftoodu waxay go'aamiyaan inay ka tirsan yihiin mid ka mid ah laba qaybood. Kuwa aqbalaha kororka aqoonta ee ay farriinta la furay soo saarto waxaa lagu gartaa “kuwa caqliga leh,” halka kuwa aan aqbalinna Daanyeel ku tilmaamo “kuwa sharka leh,” Matayosna ku tilmaamo “kuwa nacasyada ah”.

Dhammaan arrimahan la xidhiidha furista sirta nebinnimo ee ugu dambaysa waxaa laga hadlay oo lagu adkeeyey aayadda sagaalaad ee Muujintii toddoba iyo tobnaad, waayo waxay tilmaamaysaa qodob ka mid ah Muujintii Ciise Masiix oo tijaabin doona labada qaybood ee caabudayaasha. Waxay sidaas ku samaysaa iyadoo caddaynaysa in kuwa “xigmadda leh” ay fahmi doonaan

farriinta ka dambaysa calanka digniinta ee aayadda.

Oo halkan waxaa ku jirta maanka xigmadda leh. Toddobada madax waa toddoba buurood oo ay naagtu ku dul fadhido. Waxaana jira toddoba boqor; shan waa dhaceen, midna waa jiraa, kii kalena weli ma iman; oo markuu yimaado, waa inuu sii jiro wakhti gaaban. Bahalkii jiray oo aan hadda jirin, isaguna waa kan siddeedaad, wuxuuna ka mid yahay toddobada, wuxuuna u socdaa halaag. Muujintii 17:9–11.

“Maskaxda xigmadda leh” waa maskaxda “kuwa xigmadda leh.” “Kuwa xigmadda leh” waxay fahmaan korodhka aqoonta, oo korodhkaas aqooneed ee isla markiiba lagu muujiyey ka dib calaamadda nebiyadeed, taas oo tilmaamaysa run ay kuwa xigmadda lihi garan doonaan, kuwa sharka lahina diidi doonaan, waa runta la xidhiidha boqortooyooyinka nebiyadaha Kitaabka Quduuska ah ee lagu soo bandhigay aayadaha xiga. Aayadahaas waxay metelaan sawirkii ugu dambeeyey ee boqortooyooyinka nebiyadaha Kitaabka Quduuska ah, waxa maalmaha ugu dambeeya la furfurayna waa in siddeedaas boqortooyo ay sidoo kale ku metelnaayeen sawirkii ugu horreeyey ee boqortooyooyinka nebiyadaha Kitaabka Quduuska ah ee ku jira Daniel cutubka labaad.

Muujinta runta ayaa adkaynaysa aragtii xaddidnayd ee ku saabsan boqortooyooyinka wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah ee ka mid ahayd dahabyadii Miller, hase yeeshee waxay u iftiintay toban jeer ka sii dhalaal badan, waayo waxay sidataa run aad uga badan tii Milleriyiintu ka fahmeen xaddidnaantii barta taariikheed ee ay joogeen, waxaana ay metelaysaa imtixaan sida uu u tilmaamayo tirada “toban,” iyo sida uu u tilmaamayo astaan-digniineedka digniinta hordhaca ah ee ah “halkan waxaa ku jirta maskaxda xigmadda leh,” taas oo si nebiyaysan loo fasiray sidan: runta soo socotaa waxay imtixaani doontaa kaniisadaha loo diro farriinta la furfuray wax yar ka hor xidhitaanka wakhtiga nimcada.

Muujintii toddoba iyo tobnad Yooxanaa waxaa loo qaaday cidladii kun iyo laba boqol iyo lixdanka sannadood ee gudcurka baabanimada. Waxaa la dhigay dhammaadka qudhiisa ee muddadaas sannadkii 1798, taas oo ah isla taariikhdiis lagu dhigay Muujintii saddex iyo tobnad.

Oo waxaan istaagay ciidda badda dusheeda, oo waxaan arkay bahal ka soo baxaya badda, isagoo leh toddoba madax iyo toban gees, geesihisana waxaa saarnaa toban taaj, madaxyadiisana waxaa ku qornaa magaca cayda. Muujintii 13:1.

“Ciidda badda” waxay u taagan tahay 1798, waayo waxay metelaysaa meeshii taariikheed ee aragtida ahayd oo Yooxanaa lagu tusay baabtiisnimada (bahalka badda) iyada oo loo eegayo waqti hore, iyo Maraykanka (bahalka dhulka) oo soo baxaya, ugu dambayntiina u hadlaya sidii masduulaagii xeerka Axadda ee dhowaan iman doona. Markaas bahalka dhulku wuxuu dunida ku qasbaa inay aqbasho “sawirka bahalka,” kaas oo hadli doona oo hirgelin doona sharciyada Axadda dunida oo dhan.

“Waqtigii Baabtiisnimadu, iyadoo laga qaaday xooggeedii, lagu qasbay inay ka joogsato silcinta, Yooxanaa wuxuu arkay awood cusub oo soo baxaysa si ay ugu dhawaaqdo codkii masduulaagga, una sii waddo isla hawshii naxariis darrada iyo cayda badnayd. Awooddan, oo ah tan ugu dambaysa ee dagaal la geli doonta kiniisadda iyo sharciga Ilaah, waxaa lagu

matalay bahal leh geeso u eg wan. Bahalladii ka horreeyey waxay ka soo kaceen badda; laakiin kanu wuxuu ka soo baxay dhulka, taas oo ka dhigan koritaan nabdoon oo quruunta uu astaan u ahaa—Maraykanka.” Signs of the Times, February 8, 1910.

Yooxanaa waxaa loo qaaday isla goobtii aragtiyeed ee taariikhda si uu u helo soo-bandhiggii ugu dambeeyey ee boqortooyooyinka waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah ee cutubka toddoba iyo tobnaad. Isagoo taagan goobtaas aragtiyeed, boqortooyooyinka ayaa la soo bandhigay. Marka hore waxaa lagu wargeliyey in bahalku xukumo kaniisadda iyo dawladdaba, waayo iyadu kuma fadhido oo keliya toddoba madax, laakiin sidoo kale toddoba buurood. Fadhiga dhillada weynu wuxuu caddaynayaa in iyadu tahay ta bahalka fuushan, oo tan bahalka fuushani waa ta bahalka maamusha.

Oo naagtii aad aragtay waa magaaladaas weyn, tan ka talisa boqorrada dhulka. Muujintii 17:18.

Ereyga “reigneth” waxay ka dhigan tahay in wax la hayo oo wax lagu taliyo. Nin fuushan xayawaan wuxuu xukumaa xayawaankaas isagoo qabta xargaha hoggaanka. Baabtiisku wuxuu talinayaa toddobada madax, wuxuuna kaloo talinayaa toddobada buurood. Daniel cutubka labaad, Daanyeel wuxuu Nebukadnesar u sheegayaa inuu yahay “madaxa” dahabka ah. Ishacyaah cutubka toddobaad, “madax” sidoo kale waa boqor, caasimad, ama boqortooyo.

Waayo, madaxa Suuriya waa Dimishaq, madaxa Dimishaqna waa Resin; oo shan iyo lixdan sannadood gudahood ayaa Efrayim la jebin doonaa, si uusan mar dambe qoom u ahaan. Oo madaxa Efrayim waa Samaariya, madaxa Samaariyana waa ina Remalyaah. Haddaad rumaysan weydaan, hubaal ma adkaysan doontaan. Ishacyaah 7:7, 8.

Baabnimada, taas oo ah naagta fuushan bahalka, waxay xukuntaa boqorrada dunida oo dhan. Boqorradaas waxaa loo metelayaa sidii “toban boqor,” kuwaas oo ah awoodda masduulaagga ee maalmaha ugu dambeeya. Iyagu waa boqorrada ay dhillada Turos la sinaysato. “Tobankaas boqor” waxaa lagu qasbay inay aqbalaan amar-maamulka baabnimada, laakiin boqorka ugu horreeya ee tobankaas boqor waa Maraykanka. Sidaas darteed Maraykanka waxaa sidoo kale lagu metelayaa Axaab, boqorkii tobanka boqortooyo ee woqooyiga reer binu Israa’iil. Tirada “toddoba” waxay ka dhigan tahay “dhammaystir,” oo marka baabnimada lagu sawiro iyadoo u talinaysa boqorrada dunida, waxay sidoo kale u talinaysaa tobanka boqor, waxayna ku fadhidaa toddobada madax.

Waa kan maanka leh xigmadda, waayo kuwa xigmadda leh ee maalmaha ugu dambeeya waxay adeegsadaan hab-raaca “line upon line,” oo waxay garanayaan in mid kasta oo ka mid ah calaamadaha dawladdnimada ay dhilladu ka taliso uu tilmaamayo isla runtaas. Waxay kaloo ka talisaa toddoba buurood, Millerites-kuna waxay nebinnimada Kitaabka Quduuska ah ku aqoonsadeen “buur” inay calaamad u tahay boqortooyo, hase ahaatee waxay sidoo kale aqoonsadeen in calaamaduhu leeyihiin wax ka badan hal macne.

Buuruhuna sidoo kale waxay calaamad u yihiin kaniisad. “Buurta quduuska ah ee ammaanta leh” ee Qorniinka ku jirta waxay matalaysaa kaniisadda Ilaah.

Kanu waa eraygii uu Ishacyaah ina Aamoos ku arkay oo ku saabsanaa Yahuudah iyo Yerusaleem. Oo waxay ahaan doontaa maalmaha ugu dambeeya in buurta guriga Rabbiga

laga taagi doono buuraha dushooda, oo laga sarraysiin doono kuraha; oo quruumaha oo dhammu iyaday u soo qulquli doonaan. Oo dadyow badan ayaa tegi doona oo odhan doona, Kaalaya, aynu kor ugu baxno buurta Rabbiga, guriga Ilaaha Yacquub; oo isagu wuxuu ina bari doonaa jidadkiisa, oo annaguna waxaynu ku socon doonaa waddooyinkiisa. Waayo, sharcigu Siyoon buu ka soo bixi doonaa, oo erayga Rabbiguna Yerusaaalem buu ka iman doonaa. Ishacyaah 2:1–3.

“Guriga Rabbiga” waa kiniisaddiisa, waana “buur.” Dhilladii weynaydna waxay ku fadhidaa toddoba buurood, taas oo caddaynaysa inay ka taliso dhammaan kiniisadaha, sida ay uga taliso dhammaan boqorrada. Waxay xukun ku haysaa dhammaan kiniisadaha iyo dhammaan dawladaha dunida oo dhan.

Riyadii uu Ishacya tilmaamayo ee isaga ugu timid “oo ku saabsan Yahuudah iyo Yerusaaalem,” ee aynu hadda soo xigannay, way sii socotaa, welina waa isla tuducii ku jira cutubka afraad; oo sida uu Ishacya sheegayna, waa “maalintaas qudheeda” ay dadku yidhaahdaan, “Kaalaya, aynu u kacnee buurta Rabbiga, guriga Ilaaha Yacquub.” Isla muddadaasna waxaa lagu tilmaamayaa “toddoba dumar ah.”

Oo maalintaas toddoba naagood ayaa nin keliya qabsan doona, iyagoo leh, Annagu kibistayada ayaannu cuni doonaa, oo dharkayaga ayaannu xidhandoonaa; magacaaga oo keliya ha nalagu yeedho, si ceebtayada nalaga qaado. Maalintaas Laanta Rabbigu waxay ahaan doontaa mid qurux badan oo ammaan ku dheehan tahay, oo midhaha dhulkuna waxay ahaan doonaan kuwa heer sare ah oo bilicsan kuwa reer binu Israa'iil ee baxsaday aawadood. Oo waxay noqon doontaa in kii Siyoon ku hadha, iyo kii Yerusaaalem ku sii nagaada, loogu yeedhi doono quduus, kuwaas oo ah mid kasta oo ka qoran kuwa nool ee Yerusaaalem ku jira: marka Rabbigu ka maydho wasakhdiisii gabdhaha Siyoon, oo uu ka dhex nadiifiyo dhiiggii Yerusaaalem ruuxa xukunka iyo ruuxa gubashada. Oo Rabbigu wuxuu ku aburi doonaa meel kasta oo hoyga Buur Siyoon ah, iyo ururradeeda dushoodaba, daruur iyo qiiq maalinnimada, iyo iftiinka dab ololaya habeenkii; waayo, ammaanta oo dhan dusheeda waxaa ahaan doona gaashaan. Oo waxaa jiri doona teendho hadh u ah maalinnimada kulaylka, iyo meel magangelyo ah, iyo meel lagu gambado duufaanka iyo roobka. Ishacyaah 4:1–6.

“Maalinta” mawduuca u ah aragga Ishacyaah waa “saacadda” dhulgariirka weyn ee ku xusan Muujintii cutubka kow iyo tobnaad. Kuwa xigmadda leh ee aqbalay waanada ah inay “soo noqdaan” ka dib niyad-jabkii Luulyo 18, 2020, oo buuxiyey shuruudihii Laawiyiintii lix iyo labaatanaad, kuwaas oo lagu soo ururiyey waxsii sheegiddii kowaad ee Yexesqeel, waxaa la shaabadeeyaa markay aqbalaan farriintii labaad ee Yexesqeel ee afarta dabaylood ee Islaamka. Dabadeedna waxaa loo qaadaa samada sidii calan, carruurta kale ee Ilaah ee Baabuloon ku jirtana waxay bilaabaan inay ka jawaabaan baaqa ah inay Baabuloon ka soo baxaan, kaas oo ka bilaabma dhulgariirka, kaas oo ah sharciga Axadda ee dhowaan imanaya. Adhiga kale ee Ilaah waxay maqlaan farriinta ah inay Baabuloon ka soo baxaan, oo waxay ku dhawaaqaan, “Kaalaya, aynu u kacnee buurta Rabbiga, xagga guriga Ilaaha Yacquub.”

“Saacaddaas” dhilladii weynayd waxay bilowdaa inay heesaheeda qaaddo oo ay sinada la gasho boqorrada dhulka. Kuwii aan magacyadoodu ku qornayn kitaabka nolosha ee Wanka waxay

raacaan dhillada, oo kaniisadahaaduna waxay hoos yimaadaan amarkeeda. Kaniisadahaas Ishacyaah wuxuu ku matalaa “toddoba dumar ah.” “Toddobadaas dumar ah” waa “toddobada buur” ee baabasiintu ay xukumi doonto, sida Maraykanku dunida oo dhan ugu qasbayo inay taallo u dhisto bahalka, taas oo hadli doonta isla markaana ka dhigi doonta in dadka oo dhammu qaataan calaamadda amar-baabasiyeedka.

Kuwaas “toddobada dumar ahu waxay qabsan doonaan nin keliya,” oo “ninkaasu” waa “ninka” Bawlos ku tilmaamay “ninkii dembiga.” Wakhtigaas imtixaanka ah kuwii ku hadha “Yeruusaalema waxaa loogu yeedhi doonaa quduus, xataa mid kasta oo ka mid ah kuwa nool ee Yeruusaalem ku qoran.” Dadka Ilaah waa kuwa wakhtigaas jooga ee magacyadoodu ku qoran yihiin kitaabka nolosha, kaas oo ah kitaabkii Wanka la gowracay tan iyo aasaaskii dunida. Qaybta kale se, kuwa qabsada “ninkii dembiga,” waa kuwa ku jira Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad ee caabuda ninkii dembiga.

Oo dhammaan kuwa dhulka degganuna way u sujuudi doonaan isaga, kuwaas oo magacyadoodu aanay ku qornayn kitaabka nolosha ee Wanka la gowracay tan iyo aasaaskii dunida. Haddii nin dhego leeyahay, ha maqlo. Muujintii 13:8, 9.

“Saacadda” dhulgariirka weyn, oo ah qalalaasaha sharciga Axadda, waa gunaanadka xukunka baaritaanka, xukunkuna wuxuu ku salaysan yahay in magacaaga laga helo ama aan laga helin isagoo ku qoran kitaabka nolosha; sidaas daraaddeed wakhtigaas labada dabaqadood ee lagu matalay xiriirka ay la leeyihiin kitaabka nolosha waxay tilmaamayaan muuqaallada ugu dambeeya ee xukunka. Kuwa qabsada “ninkii dembiga,” waxay ku dhawaaqaan inay “cuni” doonaan “kibistooda, oo xiran” doonaan “dharkooda,” laakiin rabitaankooda ugu weynu waa “in magacaaga nalagu yeedho”.

Waxay sii haysan doonaan bayaankooda caqiidada ee rumaysadkooda (cunaya kibistooda), oo waxay sii haysan doonaan qirashadooda madhabiga ah (dharkooda), laakiin waxay aqbali doonaan magaca “ninka dembiga.” Magaca “ninka dembiga” waa “katoolik”, oo macnihiisu yahay “caalami.” Kuwa qabsada “ninka dembiga” waxay doonayaan inay qayb ka noqdaan “kaniisadda caalamiga ah”, taas oo ah kaniisadda Katooliga. Waxay xiriirkaas u doonayaan si ay “uga qaadaan” “ceebtooda.”

“Caydu” waxa uu tilmaamayaa laba qodob oo waaweyn oo ku saabsan bahalka ka taliya kaniisadaha oo dhan iyo quruumaha oo dhan maalmaha ugu dambeeya. “Saacadda dhulgariirka weyn” ee Muujintii kow iyo tobnaad, “hoogga saddexaad degdeg buu u imanayaa”. “Hoogga saddexaad” waa Islaamka. “Saacadda dhulgariirka weyn” ee Muujintii kow iyo tobnaad, Buunka Toddobaad baa dhawaaqaya. Buunka Toddobaad waa Islaamka. Islaamku wuxuu wax ku dhuftaa “saacadda dhulgariirka weyn,” waayo Buunka oo dhammu waa aaladaha nebiyadeed ee Ilaah u adeegsaday xukunka ka gees ah cibaadada Axadda ee khasabka ah inta lagu jiro taariikhda dunida oo dhan.

Marka “burburka qaran” ee Maraykanka la keeno, xilliga dhawaan imanaya ee sharciga Axadda, “quruumuhu way cadhoon doonaan.” Islaamka ayaa ah waxa ka cadhaysiisa quruumaha ee ku jira waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, sida uu u matalo tixraacii ugu horreeyey ee Islaamka ee

ku jira kitaabka Bilowgii.

Markaasaa malaa'igtii Rabbigu iyada ku tidhi, Bal eeg, uur baad leedahaye, oo wiil baad dhali doontaa, magiciisana waxaad u bixin doontaa Ismaaciil; waayo, Rabbigu wuu maqlay dhibaataada. Oo isagu wuxuu ahaan doonaa nin duurjoog ah; gacantiisu waxay ku jiri doontaa nin kasta, oo gacanta nin kastana isagay ku jiri doontaa; oo wuxuu degganaan doonaa walaalihiis oo dhan hortooda. Bilowgii 16:11, 12.

“Ceebta” maalmaha ugu dambeeya waa diinta Islaamka. Kaniisadaha iyo quruumaha dunidu waxay geli doonaan hoos timaadda awoodda Nidaamka Cusub ee Adduunka ee Qaramada Midoobay, kaas oo ay kaniisadda Katooligu maamusho. Baadarigu wuxuu ku fadhiisan doonaa nidaamka hal-adduun, sida uu Constantine kursigiisii u siiyey baadariyadda sannadkii 330. Quruumuhu waxay go'aamin doonaan in awooddooda ay kula tacaali karaan dagaalka Islaamku ku hayo aadanaha lagu gaadhi karo oo keliya dadaal midaysan, kaas oo u baahan isu-dhiibid ay u sameeyaan maamul anshaxeed oo ay Maraykanku ku adkaysan doonaan inuu yahay kaniisadda Roomaanka. Sida Justinian uu kaniisadda Katooliga u siiyey awooddeedii weynayd sannadkii 533, taariikhdu way soo noqnoqonaysaa. Maraykanku wuxuu dunida ku qasbi doonaa xooggiisa ciidan inay addeecdo, sida Clovis ugu sameeyey kaniisadda Katooliga sannadkii 496. Taariikhda aayadda labaad ee Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad way soo noqon doontaa.

Oo bahalkii aan arkayna wuxuu u ekaa shabeel; cagihisuna waxay ahaayeen sida cagaha orso, afkiisuna sida af libaax; oo masduulaagiina wuxuu siiyey xooggiisa, carshigiisa, iyo amar weyn. Muujintii 13:2.

Marka sanamka la qotomiyo, dabadeed boqorrada dunida, oo ay ka cadhoodeen weerarrada Islaamka, waxay garan doonaan in “ceebaynta” guud ee ka dhanka ah Islaamka ee loo adeegsaday in lagu soo saaro sanamka bahalka ee dunida oo dhan, aanay ahayn “ceebayntii” uu “ninkii dembiga” (Yesebeel) dhab ahaan ka welwelsanaa. Goortaa oo aad u dambaysa, dunidu waxay ogaan doontaa in Yesebeel aanay haba yaraatee dan ka lahayn Islaamka, balse qalbiga uu damacsan yahay inuu dilo Eliiyaah, sidii Herodiyaas u dishay Yooxanaa Baabtiisaha.

“Maskaxda leh xigmaddu” waa “maskaxda kuwa caqliga leh,” oo “kuwa caqliga leh” waa kuwa fahma “korodhka aqoonta” ee dhasha marka Libaaxa qabiilka Yahuudah furfuro Muujintii Ciise Masiix, wax yar ka hor inta albaabka nimcadu xidhmin.

Oo wuxuu igu yidhi, Ha xidhin erayada wax sii sheegidda ee kitaabkan; waayo, wakhtigu waa dhow yahay. Kii aan xaqa ahayn, ha sii ahaado aan xaqa ahayn weli; kii wasakhaysanuna, ha sii ahaado wasakhaysan weli; kii xaqa ahna, ha sii ahaado xaqa weli; kii quduuska ahna, ha sii ahaado quduus weli. Muujintii 22:10, 11.

“Toddobada madaxu waa toddoba buurood oo naagtu ku fadhido,” waxay ka dhigan tahay runta ah in baabbanimadu ay ka talin doonto kiniisadda iyo dawladdaba. Astaamuhu waxay leeyihiin wax ka badan hal macne, waana in astaamaha lagu qeexaa laguna fahmaa macnaha guud ee tuduca lagu soo bandhigay. Dooddu waxay ka timaaddaa in aayaddu sheegaysaa in madaxu yihiin buuraha; haddaba maxaa cudurdaar ka dhigaya in la kala saaro madaxda (xeelad-dawladeed) iyo buuraha (xeelad-kaniisadeed)? Kala-soociddaas waxaa lagu aasaasay Daanyeel cutubyada toddobaad iyo

siddeedaad. Cutubka toddobaad, Roomaankii jaahiliga ahaa iyo Roomaankii baabbanimadaba waxaa lagu tilmaamay inay “ka duwan yihiin” dugaaggii ka horreeyey.

Marka cutubka toddobaad lagu dul keeno cutubka siddeedaad (xarriiq dul xariiq), waxaan cutubka siddeedaad ka helaynaa geeska yar ee Rooma, isaga oo u kala boodaya nin, naag, nin, naag. Hal astaan (geeska yar) oo matasha laba quwadood. Cutubyadaas gudaheeda, gees waa boqortooyo, boqortooyona sidoo kale waa madax. Cutubka siddeedaad, geeska yar wuxuu matalaa laba boqortooyo, boqortooyada afraad iyo boqortooyada shanaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah. Geeska yar si astaan ahaan ah ayuu u matalaa laba boqortooyo, labada boqortooyo ee uu matalaana waa boqortooyooyin aqoonsanaya midowga xeeladda dawladnimada iyo xeeladda kaniisadnimada. Toddobada madax, kuwaas oo sidoo kale ah toddoba buurood, waxay matalaan laba boqortooyo, boqortooyada middoodna waa xeeladda kaniisadnimada, tan kalena waa xeeladda dawladnimada.

Cutubka labaad ee Daanyeel, waxaa ku jira markhaati kale oo ku saabsan astaan-sheeggan nebiyadeed; waayo halkaas boqortooyada ugu dambaysa, oo Milleriyiintu u fahmeen inay tahay boqortooyadii afraad ee Rooma, waxaa lagu metelay bir iyo dhoobo. Birta iyo dhoobadu way isu lammaansan yihiin, in kastoo dhab ahaan biru aanay dhoobada la midoobin. Hase ahaatee, marka Walaasha White ka hadasho “birta iyo dhoobada,” waxay ku aqoonsataa inay tahay astaan u taagan farsamada kaniisadda iyo farsamada dawladda, sida uu u metelo geeska yar ee cutubka siddeedaad, iyo madaxyada Muujintii toddoba iyo tobnaad oo iyaguna ah buuro.

“Waxaynu nimid wakhti shaqada quduuska ah ee Ilaah lagu matalay cagaha sanamka, kuwaas oo birtii lagu qasay dhoobo jilicsan. Ilaah wuxuu leeyahay dad, dad la doortay, oo garashadoodu ay tahay in la quduuseeyo, kuwaas oo aanay nijaas noqon iyagoo dul saaraya aasaaska qoryo, caws, iyo xaab qallalan. Naf kasta oo daacad u ah amarrada Ilaah waxay arki doontaa in astaanta kala soocaysa rumaysadkeenna ay tahay Sabtida maalinta toddobaad. Haddii dowladdu ay maamuusi lahayd Sabtida sida Ilaah amray, waxay ku taagnaan lahayd xoogga Ilaah iyo difaaca rumaysadka mar qudha quduusiinta loo dhiibay. Laakiin siyaasiyiintu waxay taageeri doonaan sabti been-abuur ah, oo waxay rumaysadkooda diineed ku qasi doonaan dhawrista ilmahan ka dhashay baabtinimada, iyagoo ka sarraysiinaya Sabtida Rabbigu quduuska ka dhigay oo barakeeyey, kana soocay in dadku quduus u dhawraan, iyada oo calaamad u ah isaga iyo dadkiisa ilaa kun fac. Isku qasidda xukunka kaniisadda iyo xukunka dawladda waxaa lagu matalay birta iyo dhoobada. Midowgani wuxuu daciifinayaa awoodda oo dhan ee kaniisadaha. In kaniisadda lagu maalgeliyo awoodda dawladda waxay keeni doontaa natiijooyin shar leh. Dadku waxay ku dhowaadeen inay dhaafaan heerkii samirka Ilaah. Waxay xoogoodii geliyeen siyaasadda, waxayna la midoobeen baabtinimada. Laakiin wakhtigu wuu iman doonaa marka Ilaah ciqaabi doono kuwa sharcigiisa wax kama jiraan ka dhigay, oo shuqulkooda sharka ahu dib ugu soo noqon doono iyaga qudhooda.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168, 1169.

Waxaannu daraasaddan ku sii wadi doonnaa maqaalka xiga.

“Muuqaalka matalaya shuqulka Masiix inoogu qabto, iyo eedaynta adkaysiga leh ee Shaydaan inagu soo oogo, Yashuuca wuxuu u taagan yahay sidii wadaadka sare, wuxuuna

baryo u jeediyaa isagoo wakiil ka ah dadka Ilaah ee xajista amarradiisa. Isla mar ahaantaana, Shaydaan wuxuu dadka Ilaah u metelaa sidii dembilayaal waaweyn, wuxuuna Ilaah hortiiisa keenayaa liiska dembiyada uu ku jirrabay intii cimrigooda ahayd, isagoo ku adkaysanaya in xadgudubyadooda aawadood lagu wareejiyo gacantiisa si uu u baabbi'iyoo. Wuxuu ku doodayaa inaan malaa'igaha adeega ahi ka ilaalin iskaashatada sharka. Wuxuu ka buuxaa cadho, maxaa yeelay ma uu xiri karo dadka Ilaah oo uu dunida kula xirxiro xidhmooyin, si ay daacadnimo buuxda ugu hoggaansamaan isaga. Boqorro, taliyayaal, iyo guddoomiyayaal waxay isku dhejiyeen summadda kan Masiixa ka gees ah, waxaana lagu matalaa sidii masduulaagii u baxay inuu quduusiinta la dagaallamo—kuwa xajiya amarrada Ilaah oo leh rumaysadka Ciise. Colaaddooda ay u qabaan dadka Ilaah dhexdeeda, waxay sidoo kale isu muujiyaan inay dembi ku leeyihiin doorashadii Barabbaas halkii Masiix laga dooran lahaa.”

“Ilaah dunida muran buu la leeyahay. Marka xukunku fariisto, oo kutubtana la furo, wuxuu dejin doonaa xisaab laga argagaxo, taas oo haddaba dunida ka dhigi lahayd inay cabsato oo gariirto, haddii aanay dadka indho la'aan iyo sixirnimo ugu jirin dhalanteedyo iyo khiyaamooyin shaydaani ah. Ilaah dunida wuxuu kula xisaabtami doonaa dhimashada Wiilkiisa keliya ee dhashay, kan dunidu, dhab ahaantii, mar kale iskutallaabta ku qodbay oo ceeb fagaare ah ku riday iyada oo la silcinayo dadkiisa. Dunidu waxay Masiixa ku diidday shakhsiyadda quduusiintiisa, waxayna fariimihiiisa ku diidday diidmada fariimihii nebiyada, rasuullada, iyo farriinwadayaasha. Waxay diideen kuwii Masiixa la shaqaynayey, taas aawadeedna waa inay xisaab ka bixiyaan.” Testimonies to Ministers, 38, 39.